

Vragen en antwoorden naar aanleiding van het webinar 'Als gezin door het scheidingsproces'

Op dinsdag 14 september vond het webinar *Als gezin door het scheidingsproces* plaats, georganiseerd door het programma Scheiden zonder Schade. Deze is terug te kijken op [het YouTube-kanaal](#) van het programma. Dit webinar ging onder andere over de juridische procedures bij een scheiding, zoals de Procedure Gezamenlijke Toegang Ouders (PGTO) en een steunfiguur voor het kind. Ook werd tijdens het webinar het filmpje over 'het kindgesprek' getoond. Deze is [hier](#) te vinden.

Vragen

Tijdens het webinar was er gelegenheid om vragen te stellen via de chat en mee te praten via Mentimeter. Daar hebben velen van u gebruik van gemaakt, dank daarvoor. Een aantal vragen is tijdens het webinar behandeld, maar lang niet allemaal. Daarom zijn de meestgestelde vragen hier voor u gebundeld en beantwoord. De vragen zijn onderverdeeld in de hiernaast opgesomde thema's. Om op de hoogte te blijven van de verdere ontwikkelingen en de voortgang, kunt ons volgen [via LinkedIn](#).

- Thema: scheidingsprocedure
- Thema: kinderen en het kindgesprek
- Thema: gezin
- Thema: ouders
- Thema: professional

Oktober 2021

Thema: scheidingsprocedure

De toegang tot de rechtbank: moet daar een advocaat bij zijn of mag dat ook hulpverlening zijn?

Nee, een hulpverlener meenemen is niet mogelijk. Bij een scheidingsprocedure geldt de zogenaamde verplichte procesvertegenwoordiging. Dit betekent dat ouders ondersteund dienen te worden door een advocaat. Bij de procedure gezamenlijke toegang ouders is het wel zo dat het deelnameformulier door één gezamenlijke advocaat, of twee advocaten gezamenlijk ondertekend, ingediend kan worden bij de rechtbank.

Is de gezamenlijke toegang landelijk inzetbaar?

Op dit moment loopt de PGTO binnen de regiolabs – de arrondissementen Den Haag en Oost-Brabant – van het programma. De pilot is gestart in april 2021 en loopt twee jaar. De pilot wordt onderzocht door de Universiteit Utrecht en Vrije Universiteit. Het onderzoek loopt tot een jaar na het einde van de pilot om onderbouwde conclusies aan deze pilot te kunnen verbinden. Momenteel wordt bekeken of het mogelijk is om (succesvolle elementen van) de pilot landelijk te verspreiden. Meer informatie is [hier](#) te vinden.

Bij een scheiding is er een verplichting om zaken rondom de kinderen te regelen bij de rechtbank. Maar in geval van de ontbinding van een samenlevingscontract volgens mij nog altijd niet? Heeft dat ook invloed op hoe zaken worden geregeld in een ouderschapsplan bijvoorbeeld?

Het ouderschapsplan is sinds 2009 een verplicht onderdeel van de scheidingsprocedure waarbij kinderen zijn betrokken. Dit ouderschapsplan is erop gericht dat de ouders vroegtijdig nadenken over de invulling van het ouderschap na de scheiding en hierover goede afspraken maken opdat onnodige conflicten nadien worden voorkomen. Het is aan ouders zelf om invulling te geven aan het ouderschapsplan. Wel moeten een aantal onderdelen aan de orde komen, zoals de verdeling van zorg- en opvoedingstaken, de wijze waarop (en de frequentie waarmee) ouders informatie uitwisselen over het kind en de verdeling van de kosten van de verzorging en opvoeding (alimentatie). Ook samenwonenden met kinderen doen er goed aan om het ouderschapsplan bij een notaris vast te leggen of door de rechter te laten bekrachtigen. Dat laatste is niet verplicht, maar is wel aan te raden.

Wanneer/waarom kiest de kinderrechter voor een gezinsvoogd en wanneer voor een bijzonder curator?

Tijdens de zitting (en het proces ervoor en erna) kan de rechter een bijzonder curator aan het kind toewijzen. De bijzonder curator zorgt dat het kind tijdens de zitting een stem krijgt door goed naar het kind te luisteren en door het kind te ondersteunen. Als de rechter een onder-toezichtstelling uitspreekt, wordt er een gezinsvoogd toegewezen vanuit een gecertificeerde instelling. De gezinsvoogd begeleidt het kind en helpt de ouders bij het oplossen van de problemen. Ouders moeten de hulp en ondersteuning van een gezinsvoogd bij de opvoeding van het kind accepteren. Maar het gezag over het kind wordt wel behouden. De verantwoordelijkheid voor de verzorging en opvoeding van het kind blijft bij de ouders. De gezinsvoogd gaat daarbij (verplicht) begeleiden.

Hoe komt een kind dat al in een procedure betrokken is, aan zo'n 'Steunfiguur Kind'?

Bij aanvang van een scheiding is dat een vraag die door de ouders en betrokken professionals moet worden gesteld. Het kind mag zelf aangeven wie hij/zij als steunfiguur zou willen. Het kind moet zich bij die zelfgekozen, vertrouwde 'buitenstaander' altijd kunnen uiten en kunnen sparren als hij of zij ergens mee worstelt. Door emotie te ventileren, komt er ruimte om te zoeken naar oplossingen, en objectief te kijken naar waar die emotie eigenlijk vandaan kwam. Wat het kind aan de steunfiguur vertelt, moet geen (formele) gevolgen hebben, tenzij er echt reden voor zorg is. Het programma heeft hier een handreiking steunfiguur Kind voor geschreven en deze is [hier](#) te vinden.

Krijgen de kinderen ook een 'kindgesprek' met de rechter in de versnelde procedure gezamenlijke toegang?

Jazeker, voordat de ouders met de rechter in gesprek gaan, hoort de rechter de kinderen van 12 jaar en ouder.

Thema: kinderen en het kindgesprek

Is het filmpje over het kindgesprek bruikbaar om kinderen voor te bereiden op het gesprek bij de rechtbank?

Jazeker, het filmpje is bedoeld om met name kinderen (maar ook ouders en andere professionals) te informeren over hoe het kindgesprek verloopt. Dit gesprek vindt voorafgaand aan de zitting plaats. Door betere beschikbare informatievoorziening en ondersteuning kunnen de kinderen zich goed voorbereiden voor het kindgesprek, durven ze eerder openlijk hun mening te geven en worden ze beter gehoord door de rechter. Uniek aan dit filmpje is dat er voor het eerst een gesprek tussen een kind (acteur) en een (echte) rechter wordt getoond.

Is er ook weleens iemand als vertrouwenspersoon aanwezig bij het kindgesprek bij de rechter? Zo ja, wie mag bepalen wie dit is?

In de pilot van de PGTO is het mogelijk dat het kind een vertrouwenspersoon (Steunfiguur Kind) meeneemt naar het kindgesprek. Het kind bepaalt wie zijn/haar vertrouwenspersoon is. Het kan voor kinderen namelijk fijn zijn als iemand naar een gesprek met de rechter meegaat als steun. In ieder geval mogen de ouders – die de procedure zijn gestart – niet de steunfiguur van het kind zijn. De handreiking Steunfiguur Kind is [hier](#) te vinden.

Moeten beide ouders toestemming geven voor een kindgesprek?

Ja, beide ouders (gezaghebbenden) dienen toestemming te geven voor het kindgesprek.

Zijn kindgesprekken gebruikelijk? Bij hoeveel rechtbanken vinden kindgesprekken plaats vanaf 8 jaar?

Alle kinderen van (bijna) 12 jaar en ouder worden altijd uitgenodigd voor een kindgesprek. Ook in de PTGO worden de kinderen uitgenodigd voor een gesprek. Op den duur zullen in PGTO ook jongere kinderen worden uitgenodigd voor een kindgesprek. Bij verschillende rechtbanken is de leeftijd waarop kinderen worden uitgenodigd voor een gesprek met de kinderrechter verlaagd naar 8 jaar. Het streven is om dit bij alle rechtbanken te gaan doen, maar door gebrek aan rechterlijke capaciteit is dat nog niet mogelijk. Bij de rechtbank van Amsterdam kunnen kinderen vanaf 8 jaar uitgenodigd worden voor het kindgesprek.

Wat is de reden dat een kindgesprek niet in een meer veilige en kindvriendelijke omgeving gehouden wordt?

Het kindgesprek wordt in het gebouw van de rechtbank gevoerd, maar er is wel gekozen voor een ruimte die kinderen juist niet afschrikt. Zo is het vaak een gewoon overlegkamertje met een ronde tafel zoals in het filmpje te zien is.

Is een kindgesprek door middel van videobellen niet best onveilig?

De kinderrechter die het kind spreekt door middel van videobellen vraagt altijd waar het kind is en of er iemand met hem meeluistert. Het kind kan zo aangeven of het alleen is of niet. De ervaring tot nu toe is dat de ouders – voor zover ze al bij de start van het gesprek aanwezig zijn, meestal om het kind te helpen om de computer op te starten – de ruimte uit zichzelf verlaten. De ouders vinden het zelf belangrijk dat hun kind alleen met de kinderrechter kan praten.

Met welk concreet resultaat mag rekening worden gehouden na het stoppen van het project Stem van het kind?

Het documentaire project 'De Stem van het Kind' is een samenwerking tussen het team Familie van Rechtbank Den Haag, de afdeling Jeugdrecht van de Universiteit Leiden en documentaire regisseur Pieter Fleury gestart. Het project is opgezet om kinderrechten en kindvriendelijke rechtspraak te onderzoeken en te verbeteren. Door een combinatie van wetenschappelijk onderzoek en documentaire films wordt kennis over de toepassing van kinderrechten in de praktijk beter beschikbaar en toegankelijk gemaakt. Doel is deze rechten van kinderen nog beter onder de aandacht te brengen, zodat kinderen meer bescherming krijgen en meer gaan participeren (stem van het kind) in beslissingen die over hen genomen worden.

Als een kind al een hulpverlener/therapeut heeft, kan dit dan de persoon zijn die de stem van het kind vertolkt?

Het is mogelijk dat een hulpverlener/therapeut van het kind optreedt als informeel steunfiguur. Het is niet mogelijk dat deze persoon optreedt als bijzonder curator (formeel steunfiguur). Belangrijk is dat het steunfiguur een neutraal persoon is.

Op welke manier worden kinderen na de uitspraak van de rechter hierover geïnformeerd? Heeft de rechter dan nog een gesprek met het kind om de uitspraak toe te lichten? Of ligt dat bij de ouders?

De familierechter zet de beslissing die hij neemt altijd op papier. Dit heet een beschikking. Heel soms vertelt de familierechter op de zitting wat de beslissing is. Dat is een mondelinge uitspraak. Deze beslissing wordt dan later ook op papier gezet en nagestuurd aan de advocaten van de ouders of aan de ouders zelf (als zij geen advocaat hebben). De kinderen zijn daar niet bij aanwezig omdat zij niet bij het gesprek tussen de familierechter en de ouders aanwezig mogen zijn. De rechtbank informeert kinderen niet zelf over de beslissing van de rechter. De kinderrechtter vertelt het kind in het gesprek dat zijn ouder(s) de beslissing aan hem zullen vertellen. In de gevallen waarin het kind zelf een procedure is gestart (de informele rechtsingang) stuurt de kinderrechtter het kind een brief waarin de beslissing wordt verteld. In zaken waarin een bijzondere curator is benoemd, vraagt de kinderrechtter soms aan de bijzondere curator om de uitspraak nader te bespreken met het kind.

Doen kinderen met de strijd mee door de spanning en de stress die het kind ervaart in de complexe scheiding?

Bij een complexe scheiding komen kinderen vaak in een loyaliteitsconflict waarbij ze beide ouders tevreden willen houden. Het kan zijn dat een kind steeds meegaat in het perspectief van beide ouders en daarmee als het ware meegaat in de strijd van de ouders. Dat is een erg onwenselijke situatie. Het is daarom des te belangrijker dat het kind een steunfiguur heeft, een door het kind gekozen volwassene bij wie het kind zich veilig voelt, bij wie het open kan spreken en die het perspectief van het kind bij de ouders kan inbrengen.

Thema: gezin

Als gezinstherapeut heb ik ook de ervaring dat veel jongeren/gezinnen vaak al heel veel hulpverlening hebben gehad en inmiddels 'hulpverleningsmoe' zijn. Wat maakt het dat ouders, gezinnen en kinderen vaak zoveel verschillende hulpverlening krijgen?

Dat komt doordat scheidingsproblematiek vaak samenhangt met veel andere problemen, zoals financiële problemen, gedragsproblemen bij kinderen, verslavingsproblematiek bij ouders etc. Er zijn dus veel 'ingangen' waar een deel van het probleem kan worden opgemerkt.

Samen als gezin de scheiding door. Maar wat nu, als bijvoorbeeld door een stoornis of beperking dit gezamenlijk niet kan? Hoe dat te (h)erkennen, en wat dan te doen? Een vroegtijdige constatering zou een voortgang escalatielozender kunnen maken, omdat dan de mogelijkheid daarvan van tevoren kan worden ingebouwd?

Als professional is het van belang om goed te letten op alle (bewuste dan wel onbewuste) signalen die ouders of kinderen geven. Op basis van zowel groepsgesprekken als individuele gesprekken en alle beschikbare informatie is het zaak om een zo goed en betrouwbaar mogelijke beoordeling te maken. Om professionals hierbij te helpen, zijn verschillende vragenlijsten die gebruikt kunnen worden.

Thema: ouders

Er is een Villa Pinedo voor buddy's voor kinderen m.b.t. de scheiding. Welke Villa is er voor ouders in een scheidingsprocedure?

In de interventiedatabase van het Nederlands Jeugd-instituut zijn er verschillende interventies voor kinderen, maar ook voor ouders, zoals de Scheidingsatlas. Het buddiesysteem zoals Villa Pinedo die voor kinderen biedt, is er niet (landelijk) voor ouders. Het programma Scheiden zonder Schade werkt aan een prototype van een Digitaal Plein en Digitaal Maatje waar onder andere ouders terecht kunnen voor informatie, psycho-educatie en ondersteuning. Ook experimenteert het programma met verschillende pilots, zoals de gezinsvertegenwoordiger of de specialist contactverlies die zowel ouders als het gehele gezin kan ondersteunen bij scheidings- of omgangsproblematiek.

Kan het instandhouden van het contact tussen kind en beide ouders voorkomen dat het beeld van de ouder te slecht/slechter wordt? Extreme situaties zoals bij mishandeling uitgesloten.

Wanneer een kind met beide ouders om blijft gaan, krijgt het kind het perspectief van beide ouders mee. Wanneer een kind contact met een ouder heeft, kan de verzorgende ouder het kind beïnvloeden met betrekking tot de andere ouder en daarmee de verstandhouding schaden.

Hoe is het mogelijk om ouders zover te krijgen dat zij de problemen die spelen op partner-niveau daar laten en niet de kinderen hiermee belasten?

Tijdens de gesprekken met ouders is het belangrijk om te blijven benadrukken dat het om het belang van het kind gaat. Door de focus op het kind te leggen, is het makkelijker om uit de problemen die de ouders op partner-niveau met elkaar hebben te blijven. Als een professional in gesprek is geweest met het kind, kan het terugleggen van de behoeften van het kind zorgen voor een eye-opener bij de ouders. Ook door een gesprek te starten met de vraag waar ouders het wel over eens zijn, kan helpend zijn.

Wat is de consequentie voor ouders als zij blijven weigeren om alle kaarten op tafel te leggen? Of als ouders zich niet aan afspraken houden? Wie ziet hierop toe?

Betrokken professionals zullen ouders zoveel proberen te bewegen om gezamenlijk tot een oplossing te komen. Bijvoorbeeld door terug te grijpen op het belang van hun kind of door te starten waar de ouders het wel over eens zijn. Belangrijk is om eerst ruimte te creëren voor ouders om met elkaar in gesprek te gaan.

Thema: professional

Zou niet elke familierechtadvocaat ook mediator moeten zijn om verharden in procedureren te helpen voorkomen?

Het is zeker helpend als familierechtadvocaten ook mediator zijn, althans in staat zijn mediationinterventies te gebruiken. Om als familierechtadvocaat geregistreerd te staan in het rechtsgebiedenregister of bij de Raad voor Rechtsbijstand, dienen ieder jaar opleidingspunten op het gebied van familierecht behaald te worden. Om lid te worden van de Nederlandse vereniging Familierecht Advocaten Scheidingsmediators (vFAS) dient een juridische specialisatie cursus familierecht gevolgd te worden, alsmede een cursus scheidingsmediation.

Is het zeer lage slagingspercentage van verwijzingen tijdens echtscheiding door rechtbank naar mediation herkenbaar?

Helaas komt het nog te vaak voor dat scheidingen escaleren. Wanneer het conflict al zo complex en groot is geworden, is het lastig om nog tot een oplossing te komen via mediation. Het programma Scheiden zonder Schade wil met verschillende pilots en procedures er juist voor zorgen dat professionals sneller signaleren en het oplossend vermogen van ouders vergroten.

Welke rol kan een Kindbehartiger spelen?

De Kindbehartiger is een professional die kinderen van gescheiden ouders ondersteunt. De Kindbehartiger staat naast het kind en helpt hem om zijn wensen en behoeften in kaart te brengen. Ook biedt de Kindbehartiger kinderen een luisterend oor, legt uit wat er tijdens een scheiding gebeurt en beantwoordt vragen die bij kinderen leven. De Kindbehartiger heeft zowel kennis over de juridische aspecten van een scheiding als over het herkennen van signalen van ouderonthechting. Er zijn momenteel 68 Kindbehartigers werkzaam, verspreid over de twaalf provincies. Momenteel wordt verwezen door rechters, Raad van de Kinderbescherming, gecertificeerde instellingen en bijzondere curator naar een Kindbehartiger.

Hoe werken advocaten en mediators samen met pedagogen of sociaal maatschappelijk werkers die betrokken zijn bij de kinderen, van wie ouders in een scheidingsprocedure zitten?

Advocaten/scheidingsmediators begeleiden scheidende ouders in het maken van afspraken over de kinderen. Daarom helpen zij ook bij het verbeteren van de communicatie tussen de ouders. Wanneer zij merken dat extra steun vanuit de (sociale/psychische) hulpverlening nodig is, kunnen zij daarnaar doorverwijzen. Ook komt het vaak voor dat de hulpverlening (met name maatschappelijk werk) ouders naar een advocaat of mediator doorverwijst.

Uitgave

Het programma Scheiden zonder Schade wordt uitgevoerd door:

Ministerie van Justitie en Veiligheid
Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
in partnerschap met de Vereniging van Nederlandse gemeenten

Oktober 2021

